

**TARBIJAKAITSE JA
TEHNILISE JÄRELEVALVE
AMET**

Justiitsministeerium
info@just.ee
Tõnismägi 5a
15191, Tallinn

Teie 21.05.2024 nr 10-4/4356-1

Meie 21.08.2024 nr 2-3/2024/0923

Arvamuse avaldamine direktiivi (EL) 2023/2225
ülevõtmise valikute kohta

Austatud justiitsminister

Justiitsministeerium edastas 21.05.2024 koostööpartneritele, sh. Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Ametile (edaspidi TTJA), päringu saamaks sisendit direktiivi (EL) 2023/2335 ülevõtmiseks. Täname võimaluse eest arvamust avaldada.

Nimetatud päringu vastused on esitatud küsimuste kaupa leitavad allpool.

I Direktiivis jäetud valikukohad

1. Kohaldamisala.

- a) *Kas peate vajalikuks direktiivi reeglite laiendamist lepingutele, mis on direktiivi kohaldamisalast välistatud? Kui jah, siis millistele ja miks?*
Võttes arvesse hetkel kehtivat tarbijakrediidi direktiivi 2008/48/EÜ ja Eesti seadusandlust, ei ole uue direktiivi täiendav laiendamine hetkel vajalik.
- b) *Kas peate vajalikuks kasutada direktiivis ette nähtud võimalust välistada teatud lepingud tarbijakrediidilepingute regulatsiooni alt, mida kehtiva direktiivi ülevõtmise raames ei ole tehtud?*
Täiendavad välistused ei ole vajalikud.
- c) *Kui leiate, et direktiivi kohaldamisalast tuleks välja jätta tasumisega edasilükkamise juhtumid, siis milliselt võiksid olla kohaldatavad piiratud tasud maksetega hilinemise korral?*
Küsimus ei kohaldu.
- d) *Kas arvelduskonto jäägi ületamise korral tuleks teie hinnangul sätestada kohustus hinnata tarbija krediitdivõimelisust?*
Nagu on toodud välja direktiivi selgituspunktides 62 ja 63, on arvelduskrediidi ja arvelduskonto jäägi ületamine üha levinumad tarbijakrediidi vormid. TTJA kordab oma varasemat toetust FI seisukohale (11.04.2024 FI [märgukiri](#)), et iga väljamaksetaotluse lahendamine on käsitletav iseseisva krediidi andmisena ehk tuleb igakordselt hinnata tarbija krediitdivõimelisust. Meie hinnangul tasuks nõuda tarbija krediitdivõimelisuse hindamist igakordsel krediidi väljastamisel ning järelikult seda eriti arvelduskonto jäägi ületamise korral. Senine turu praktika, kus krediitdivõimelisuse hinnangud tehakse 36-kuulise perioodi peale hoolimata krediiditootest või selle väljastamise viisist, ei taga praktikas piisavat tarbijate kaitset.

Täiendavalt toome välja, et arvamuse küsimise dokumendi lk-l 3 on kirjas „oma kontojääki või kokkulepitud arvelduskrediidi ülempiiri ületada (VÕS § 407 lg 5¹)“, kuid mõeldud on ilmselt VÕS § 407 lg 4¹.

e) *Kas peate vajalikuks direktiivis sätestatud tingimustel määratud tagasimaksega deebetkaartide osas direktiivi kohaldamisest erandi kehtestamist?*
Direktiivis sätestatud tingimustel toetame erandi kehtestamist.

f) *Kas leiate, et alla 200-euroste krediitdilepingute, intressivabade krediitdilepingute ning krediitdilepingutute, mille kohaselt tuleb krediit tagasi maksta kolme kuu jooksul ja mille eest nõutakse kõigest väheolulisi tasusid, tuleks kohaldada piiratud regulatsiooni seoses reklaami, lepingueelse teabe ja lepinguteabega?*

Võttes arvesse, et turul võimaldatakse väikelaene alates 50-st eurost¹ ning sellise esmase väikese, süütu ja odavana näiva laenuhinguna luuakse tegelikult kanal, mille kaudu on kliendile võimalik juba kallimaid laenukohti pakkuda, ei poolda TTJA piiratud regulatsiooni kehtestamist. TTJA jääb koos Riigikontrolliga konservatiivsele seisukohale, et ülelaenamise ja kergemeelsete laenuotsuste vähendamiseks tasuks rohkem toetada krediidi võtmise aeglustamist².

Samuti on Rahandusministeeriumi 21.05.2024 kirjas nr 10-4/4356-1 korrektselt välja toodud, et kehtivas Eesti õigussüsteemis ei eristata erinevaid tarbijakrediidi tooteid mahu järgi, vaid sisu järgi. Sellist praktikat tasuks jätkata.

2. *Reklaam (art 7, 8). Kas peate vajalikuks muuta kehtivat reklaamiregulatsiooni seoses tarbijakrediitdilepingutega, näiteks, kas peaksite vajalikuks reklaami piirangute leevendamist või täpsustamist direktiivis toodud keeldude osas reklaamidele, mida ei esitata tele- või raadioprogrammis vm?*

Tarbijakrediidi reklaami piirangud on vajalikud selleks, et tarbijatele esitataks tarbijakrediidi kohta vaid tasakaalustatud ning neutraalset teavet. Tarbijakrediidi reklaami nõuded on saanud kirja selliselt just seetõttu, et see oleks esimene objektiivne ülevaade toote tegelikust olemusest. Olgugi, et reklaami eesmärk on edendada reklaamitavat toodet/teenust, peab ka selline tegevus olema üles ehitatud üksnes tõesel ja tarbijat mitteeksitaval teabel.

Võlgnevustega seonduvat probleemi on käsitletud ka Riigikontrolli auditis „Vastutustundlik ja teadlik laenamine ning tarbijakaitse pangaväliste krediidiandjate tarbimislaenude puhul“³, kus on erinevate allikate põhjal jõutud järeldusele, et iga neljanda tarbimislaenu tagasimaksed ei ole tähtaegsed ning et tuleks senisest intensiivsemalt luua efektiivseid ja heidutavaid takistusi teele, mis võib viia läbimõtlemata ja kergemeelsete otsuste ning liiga lihtsa krediidile ligipääsu tõttu ülelaenamiseni pangavälistelt krediidiandjalt.

Reklaamkanalid või reklaamimisviisid, millega antakse edasi teavet pigem reklaamile omaselt subjektiivselt, lähevad toote kohustuslikust ja vajalikest tutvustusest kaugemale, hāgustavad tarbija arusaama toote tegelikust olemusest ning mõjutavad finantskirjaoskamatus tarbijate otsust. Tarbijakrediidi reklaami nõuded on ette nähtud selleks, et piirata ebamõistlikku laenamist. On teada, et vähekindlustatud ja vähem teadlikud isikud satuvad sageli just vastutustundetu laenamise tõttu lõpmatusse võlaringi. Tarbijakrediidi toodetele liigse positiivse fooni tekitamine pärsib seadusandja eesmärki.

Sellest tulenevalt ei näe TTJA võimalust leevendada tarbijakrediidi reklaami nõudeid üksnes seetõttu, et mõnda reklaamikanalisse ei ole võimalik vajalikku informatsiooni āra mahutada või turundaja ei saa kasutada reklaamimiseks viisi, mille eesmärgiks on tavapāraselt pigem positiivsetele omadustele keskendumine (nt sisuturundusartikleid).

¹ <https://kiirlaenuud.ee/laenuvordlus/>

² Vt. TTJA kommentaari reklaami osas (art 7, 8)

³ <https://www.riigikontroll.ee/Auditeeritavaile/Auditeplaan/L%C3%B5ppenudaudid/tabid/284/-AuditId/675/language/et-EE/Default.aspx>

Tarbijakrediidi reklaam peab vastama tarbijakrediidi reklaami nõuetele. Selleks, et toote/teenuse reklaam vastaks õigetele nõuetele, peab reklaamist (või vähemalt finantsteenuse osutaja poolt antavast teabest) selguma, millise tootega on tegelikult tegemist. Paraku esineb juhtumeid, kus toote omapärane nimetus, tahtlik eksimusse viimine või puudulik teave finantsteenuse osutaja poolt raskendab toote tegeliku olemuse mõistmist. Reklaamitava toote tegeliku olemuse mõistmine aitab tarbijal teha teadlikumaid tehinguotsuseid.

Eelnevast tulenevalt teeb TTJA ettepaneku, et tasub kaaluda läbipaistvuse suurendamist reklaamitavate toodete osas. Reklaamist peaks olema üheselt selge, millist finantstoodet reklaamitakse, nt. „rahakupong“ on suure tõenäosusega tarbijale arusaamatu toode. Samuti tasub kaaluda võimalusi tarbijakrediidi reklaami nõuetest möödahiilimise piiramiseks, nt on turul laialt levinud praktika, et reklaami lisatakse viide „FIE-le“, kuid toodet pakutakse samadel tingimustel ka tarbijatele. Kuna viide „FIE-le“ on reeglina lisatud vähemmärgataval moel, siis kõnetavad sellised reklaamid eelkõige tarbijaid, ent samas puudub säärares reklaamides kohustuslik tüüpnaide, mis aitaks tarbijal finantskohustusega kaasnevaid riske paremini kaaluda.

TTJA on seisukohal, et kehtivad tarbijakrediidi reklaami piirangud on vajalikud, et anda edasi üksnes vajalik teave toote kohta. Tarbijakrediidi reklaam ei tohiks sisaldada suurustusi, mis hägustavad toote tegelikku olemust ja mõjutavad ebaausalt tarbija otsust. TTJA on valmis pooldama tarbijakrediidi reklaami regulatsiooni leevendamist vaid sellisel määral, mis on tarbijale kasulik: reklaamis on esitatud parim objektiivne ülevaade tootest ja pakkumisest, mis aitab võrrelda pakkumist konkurentide poolt pakutavaga ja teha tarbija jaoks parima valiku.

3. *Selgituskohustus (art 12). Kas Teie arvates tuleks seaduse tasandil täpsustada selgituste andmise viisi ja ulatust? Kui jaa, siis millistel juhtudel, miks ja kuidas?*

TTJA teeb ettepaneku sätestada kohustus lisada tarbijale konkreetse laenu toode kirjeldus. Turul on väga palju erinevate nimedega tooteid nt. „rahakupong“, mille nimest ei ole tihti tarbijal aru saada, millega täpsemalt tegu. TTJA praktikas on esinenud ka juhtum, kus tarbija lepingueelsete läbirääkimiste järel asus teadaolevalt sõlmima väikelaenu lepingut, kuni allkirjastamise hetkeni see tõesti nii tundus, kuid lepingu pealkiri ja sisu viitas hoopiski krediitkonto lepingu sõlmimisele. Väljamakse tehti kogu krediidi ulatuses ja koheselt krediitkonto taotlusega, mis viitab rohkem laenulepingule. Samuti oli leping vastuoluliselt tähtajatu, mis oleks omane krediitkontole, kuid tegelikult oli samal ajal sõnastuses, mis määras tasumise kohustuse 5 aasta jooksul.

Kuigi see tuleneb kaudselt vastutustundliku laenamise põhimõttest, võiks *expressis verbis* lisada täiendava selgitamise ning nõustamise kohustuse haavatavatele sihtrühmadele krediidi väljastamisel (pensionärid, maksehäiretega tarbijad jt.). Sellised kohtumised ja nõustamised oleks mõistlik kirjalikult fikseerida kohtu ja kohtuväliste vaidlustes tõendamise lihtsustamiseks.

4. *Seosmüük ja komplektina müük (art 14). Kas Teie hinnangul tuleks lubada tarbijakrediidilepingute puhul seosmüüki vastavalt direktiivi art 14 lõigetele 2 ja 3?*

Võttes arvesse, et sarnane regulatsioon kehtib juba tarbijakrediidilepingutele, mis on seotud elamukinnisvaraga (VÕS § 419³ lg 1, lg 2 p 1), ning käesoleva direktiivi eesmärk on maksimumharmoniseerimine, tuleks sellist seosmüüki lubada. Seda saaks käsitleda kui lisagarantiid või -tagatist krediidiandjale, mis võiks tervikuna vähendada maksetega hilineamise või isegi maksjõuetuse riski.

5. *Nõustamisteenused (art 16). Kas muude kui elamukinnisvaraga seotud krediidilepingute puhul oleks teie hinnangul asjakohane lähtuda kehtivast KAVS-i ja VÕS-i regulatsioonist? Kas peaksite vajalikuks selliste lepingute puhul direktiivi artikkel 16 lõigetes 4-6 sätestatud arvesse võttes erisuste ette nägemist?*

Oleks asjakohane lähtuda kehtivast KAVS-ist ja VÕS-st, kuid tuleks keelata artikkel 16 lg 4 kohaselt „nõu“, „nõustamine“ ja „nõustaja“ või sarnaste terminite kasutamise, kui nõustamisteenuseid turustavad ja osutavad tarbijatele krediidiandjad või asjakohasel juhul krediidivahendajad. Praegu on võlanõustamisteenus käsitletav sotsiaalteenusena, mida

pakuvad kohalikud omavalitsused⁴ ja Eesti Võlanõustajate Liit⁵. Tarbijale tuleks jätta võimalus ka tulevikus teha selgelt vahet ettevõtte poolt pakutava nõustamisteenuse ja sotsiaalteenusena pakutava võlanõustamisteenuse vahel.

Samas ei tasuks seada absoluutset piirangut nõustamisteenuse osutamisele juhul, kui tegemist pole krediidiandja või -vahendajaga. Tasuks lubada nõustamist laiemal ringil isikutel, kui on täidetud artikkel 16 lg 6 p-de a-d üks tingimustest.

6. *Krediidivõimelisuse hindamine (art 18).*

a) *Kas toetate tarbija krediidivõimelisuse hindamiseks krediidiandjatele asjakohaste andmebaaside kasutamise kohustuse kehtestamist? Kui jah, siis milliste?*

b) *Millist teavet peaksid krediidiandjad küsima krediidivõimelisuse hindamisel?*

TTJA pooldab jätkuvalt positiivse krediidiregistri loomist.

Vajaliku teabe osas leiame, et mõned järelevalvemenetluse kujunenud praktikad võiks sõnaselgemalt seadusest nähtuda, vajadusel eristades erinevaid krediiditooteid. Näiteks kui ühe ettevõtte puhul hinnati krediidikonto sõlmimisel tarbija maksevõimelisust vaikumisi 36 peale ette, siis TTJA küsimusele, kas tarbija krediidivõimelisuse muutumine 2. kuul mõjutab 35. kuule krediidi väljastamist, ettevõttelt selget vastust ei saanud.

7. *Andmebaasid (art 19). Milliste andmete säilitamist krediidiandmebaasides peaksite vajalikuks?*

Täiendavaid ettepanekuid artikli 19 osas pole, kuid siinkohal juhime tähelepanu, et selle artikli kohaldamist tuleks vaadata koosmõjus isikuandme kaitse üldmääruse (EL) 2016/679 ja isikuandmete kaitse seadusega.

8. *Arvelduskrediit (art 24). Kas peate vajalikuks arvelduskrediidilepingute puhul rangemate reeglite sätestamist? Kui jah, siis millises osas?*

TTJA hinnangul on tarvis kehtestada arvelduskrediidi (ja krediidikontode) puhul maksimaalselt ranged reeglid.

9. *Arvelduskonto jäägi ületamine (art 25). Kas peate vajalikuks arvelduskonto jäägi ületamise puhul rangemate reeglite sätestamist? Kui jah, siis millises osas?*

TTJA toetab kõikide art 25-s välja toodud rangemate reeglite sätestamist arvelduskonto jäägi ületamise puhul.

10. *Seotud krediidilepingud (art 27). Kas toetate kehtiva õigusliku regulatsiooni säilitamist? Toetame kehtiva regulatsiooni säilitamist.*

11. *Tähtajatud krediidilepingud (art 28). Kas toetate kehtiva õigusliku regulatsiooni säilitamist? Toetame kehtiva regulatsiooni säilitamist.*

12. *Krediidiga seotud kulude piirangud (art 31).*

a) *Kas peate vajalikuks muudatusi kehtivas regulatsioonis või näete vajadust täiendavate piirangute kehtestamiseks?*

b) *Kas peaksite põhjendatuks kehtiva krediidi kulukuse määra ülempiiri vähendamist?*

c) *Kas Teie hinnangul võiks krediidi kulukuse ülempiiri määratlemisel olla mingi muu alus kui krediidasutuste poolt eraisikutele antud tarbimislaenude kolmekordne keskmine? Või võiks olla Teie hinnangul ülempiiri suurus fikseeritud? Kui jah, siis mille alusel ning kuidas tuleks vastav piirmäär kehtestada?*

MKM ja TTJA edastasid Riigikogu õiguskomisjonile 12.04.2024 järgneva ühise arvamuse, mille juurde jääme ka praegu.

„MKM ja TTJA ei ole krediidi kulukuse määra (KKM) ülempiiri langetamisele vastu, kuid peame oluliseks, et enne sellise muudatuse elluviimist toimuks põhjalik analüüs,

⁴ <https://www.tallinn.ee/et/teenused/volanoustamine>

⁵ <https://evnl.ee/abiotsijale/>

mõjude ja riskide hindamine ning puudutatud huvirühmade kaasamine. Järgnevalt toome välja mõned olulisemad mõtted.

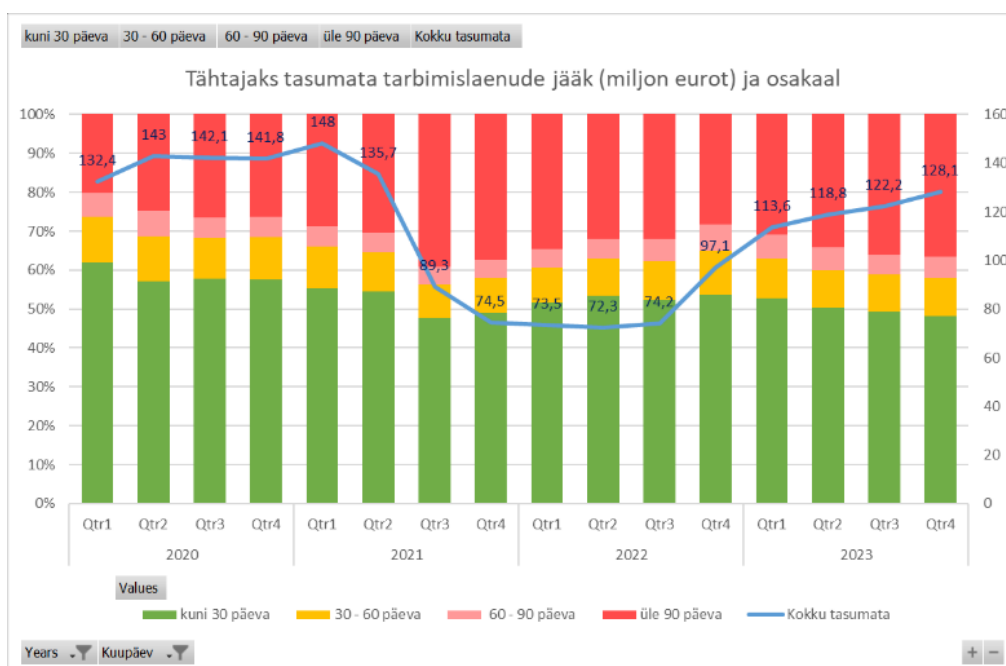
1. Probleemi sõnastamine ja probleemist lähtuva lahenduse leidmine

Esmalt tuleks selgelt sõnastada, mis on probleem, mida lahendada soovitakse ning mis on probleemi juurpõhjused. Alles seejärel saab hinnata, millised meetmed vastava probleemi lahendamiseks sobivad, millised on kõige eesmärgipärasemad ja proportsionaalsemad meetmed. KKM-i ülempiiri langetamine riivaks ettevõtlusvabadust, mistõttu on oluline hinnata selle kooskõla Põhiseadusega, proportsionaalsust. Kusjuures tulenevalt Põhiseadusest tuleks valida selline meede, mis tagab eesmärgi saavutamise, kuid riivab seejuures põhiõigusi (antud juhul ettevõtlusvabadust) vähimal määral. Juhul, kui mõte on kaitsta tarbijaid nii-öelda lõhkilaenamise eest, siis selle juurpõhjused peituvad valdavalt siiski mujal ja nendega tegelemiseks on probleemist rohkem lähtuvaid ja eesmärgipärasemaid lahendusi, mis seejuures piiraksid ka ettevõtlusvabadust oluliselt vähem. Seejuures saab arvestada, millised juba kasutusel olevad nõuded või muud meetmed ei toimi.

Toome siinkohal välja, et kuigi seadus näeb ette vastutustundlikult laenu andmise kohustuse, on tarbijate võlgnevus viimasel ajal ulatuslikult kasvanud. TTJA praktikas on ka nähtunud, et tarbijakrediidilepingutes seatakse tingimused nii, et KKM oleks seadusliku maksimumi lähedal. Nii Eesti Panga kui ka Finantsinspektsiooni statistika järgi tarbijate olukord halveneb.

Tähtajast mõõdunud	31.12.2022		31.12.2023	
	Krediidi jääk	Lepingute arv (tk)	Krediidi jääk	Lepingute arv (tk)
Muu rahaline krediit	47 472	36 637	49 684	38 952
kuni 30 päeva	28 560	18 710	27 839	18 378
30 - 60 päeva	7 990	7 098	8 275	7 334
60 - 90 päeva	3 395	3 022	3 894	3 487
üle 90 päeva	7 527	7 807	9 676	9 753

Tabel 1: Eestis väljastatud tarbijakrediidi tähtjaks tasumata (viivises) krediidi jääk (tuhat eurot) (muu rahaline krediit - pangavälised) (FI statistika: <https://statistika.fi/et/fistar/#/et/p/4270/r/4410/4139>)

Tabel 2: Tähtjaks tasumata tarbimislaenude jääk (miljon eurot) ja osakaal (diagramm Eesti Panga andmete põhjal – <https://statistika.eestipank.ee/#/et/p/650/r/2670/2459>)

2. Riskide ja mõjude hindamine

Lisaks on oluline analüüsida, millised riskid ja mõjud vastava muudatusega kaasneda võivad. Tuleb välja tuua avalduva mõju valdkond, sihtrühma suurus jm. Hinnata tuleb muu hulgas mõju tarbijatele ja ettevõtluskeskkonnale.

3. Võimalikud negatiivsed mõjud tarbijatele

Kuigi meede on mõeldud tarbijate kaitseks, tuleb hinnata võimalikke negatiivsed mõjusid tarbijatele. Näiteks võib KKM-i alampiiri langetamine mõjutada negatiivselt tarbijakrediidi kättesaadavust ja tingimusi. Ettevõtjatelt saadud tagasisidest nähtub, et KKM-i ülempiiri langetamine mõjutab kõige enam ilmselt väikese summa ja lühikese tagasimakse ajaga krediiti. Selliseks on enamasti näiteks järelmaksuga toodete ostmine – külmkapi, mööbli vms järelmaksuga ostmine. Sektori esindajad on välja toonud, et sellise krediidi andmine muutuks ettevõtja jaoks rahaliselt ebamõistlikuks ning ärioloogikast tulenevalt tarbijale krediiti selliselt tõenäoliselt enam ei pakutaks. Tarbijal oleks alternatiivselt võimalik saada kas suurem summa või väike summa, aga pikema tagasimakseajaga. Alternatiivsed variandid võivad olla tarbijale kokkuvõttes kallimad. Seega KKM-i ülempiiri langetamise tulemusena võib väheneda krediidi kättesaadavus ja suureneda teatud juhtudel selle kulukus.

Kui leiab kinnitust, et tarbijakrediidi kättesaadavus väheneks, tuleb analüüsida, milliseks kujuneb krediiti mittesaavate tarbijate käitumine. Kas loobutaks krediidi võtmisest või pöördutaks hoopis nn musta turu poole, kus rahasumma saamise ja tagasimakse tingimused ei ole ilmselt mõistlikud. Krediidi tagasimaksmisega hätta sattunud tarbijate toimimise ja valikute kohta oskavad selgitusi anda ilmselt võlanõustajad.

4. Negatiivsed mõjud ettevõtjatele

Lisaks tuleks eraldi hinnata, kuidas võimalik muudatus mõjutab krediidiandjate konkurentsivõimet ja eri ärimudelite jätkusuutlikkust. Ettevõtjatelt saadud tagasiside järgi võib muudatus mõjutada krediidiandjaid üsna tugevalt ja mõne väiksema turul tegutseja jätkusuutlikkus võib küsimuse alla sattuda. Neid asjaolusid tuleks analüüsida.

5. Teiste riikide praktika

Samuti tuleks analüüsida teiste riikide praktikat – kui suur on KKM-i maksimum teistes riikides, mida on teistes riikides KKM-i alandamine kaasa toonud, milline on mõju olnud ettevõtluskeskkonnale ning milline mõju tarbijatele krediidi kättesaadavusele ja võlgnevustele jm.

6. Täiendavad meetmed alles pärast töös olevate rakendumist

Ühtlasi juhime tähelepanu sellele, et tänaseks on võlgnevuste probleemi lahendamiseks juba mitmeid meetmeid töös. Kõige olulisem ja oodatum on ilmselt positiivse krediidiregistri väljatöötamine. Teeme ettepaneku lasta kõigepealt rakenduda kõikidel neil muudatustel, mis on juba hetkel töös ja mis on rakendumas põhjaliku analüüsi tulemusena, ning alles seejärel hinnata, kas ja milliseid täiendavaid sekkumisi oleks tarbijate kaitseks lisaks vaja. Seda oleks võimalik teha näiteks uuendatud tarbijakrediidi direktiivi ülevõtmise käigus.

13. Äritegevusele esitatavad nõuded (art 32). Kas peate KAVS § 51 lõikes 5 sätestatud regulatsioonist lähtumist sobivaks ka muude tarbijakrediidilepingute puhul kui elamukinnisvaraga seotud tarbijakrediidilepingud?

KAVS § 51 lg 5 sõnastus on TTJA hinnangul hea kompromiss krediidiandjate ja -vahendajate ärihuvide ning tarbijakrediidi läbipaistvuse vahel ning on sellisel kujul sobiv ja rakendatav ka muude tarbijakrediidilepingute puhul.

14. Töötajate teadmiste ja pädevuste esitatavad nõuded (art 33). Kas viidatus määruses sätestatud nõuded on Teie hinnangul jätkuvalt asjakohased või tuleks neid kuidagi muuta? TTJA-l muudatusettepanekuid rahandusministri 25.11.2016 määrusele „Nõuded krediidiandja või -vahendaja juhtide ja töötajate erialastele teadmiste, oskustele ning kogemustele“ ei ole.

15. *Võlgnevused ja makseraskuste tõttu restruktureerimise meetmed (art 35).*

- a) *Millist meetet/meetmeid peaksid/võiksid Teie hinnangul krediidiandjad tarbijale makseraskuste korral pakkuma?*

TTJA peab mõistlikuks üle võtta kõik artikli 35 lg 1 p-s b nimetatud restruktureerimismeetmed.

- b) *Kas Teie hinnangul tuleks kasutada võimalust elamukinnisvaraga seotud tarbijakrediidilepingute puhul jätta regulatsioon paindlikumaks, lähtudes direktiivis 2021/2167 sätestatud regulatsioonist?*

Antud küsimuses jääb mõnevõrra arusaamatuks, mida mõeldakse suurema paindlikkuse all. TTJA toetab direktiivi (EL) 2021/2167 põhjenduspunktis 56 toodud selgitusi, mille kohaselt peaksid restruktureerimise korral krediidiandjad võtma arvesse tarbija individuaalset olukorda, tarbija huve ja õigusi ning tarbija võimet krediit tagasi maksta, sealhulgas eelkõige juhul, kui krediidileping on tagatud elamukinnisvaraga, mis on tarbija peamine elukoht.

- c) *Millised peaksid olema läbirääkimiste võimaluse pakkumise kohustuse tagajärjed (tooma kaasa ülesütlemise tühisuse, kahju hüvitamise võimalused või midagi muud)?*

TTJA-l on keeruline hinnata, kas seaduse tasandil peaks määrama läbirääkimiste tagajärje. Läbirääkimised sarnanevad oma olemuselt kompromissiga, kus üritatakse leida kõiki pooli rahuldav lahendus. Erisus tarbijakrediidi puhul antud direktiivi kontekstis seisneb selles, et mitte pooled ei loobu teatud nõuetest, vaid kujundavad võlasuhte ümber nii, et lepingu lõppemine täitmisega oleks realistlikum. TTJA hinnangul ei tuleks määrata läbirääkimiste tagajärge, vaid võtta selgemini üle mõistliku kannatlikkuse põhimõtte hüpoteekkrediidi direktiivist (2014/17/EL artikkel 28 lg 1).

- d) *Kas Teie hinnangul võiks võimaldada tarbijal võlgnevust tasudes teatud aja jooksul pärast krediidiandja poolt tarbijakrediidilepingu ülesütlemist see tagasi pöörata, st krediidiandja ülesütlemisavalduselt õigusjõud võtta, nagu on pakutud krediidituru uuringus? Kui jah, siis millistel tingimustel (millise aja jooksul, mitu korda saaks sellist võimalust kasutada jne)?*

TTJA ei poolda seda ettepanekut. Esiteks ülesütlemise tagasi pööramine ei sobitu senisesse õiguslikku raamistikku ning teiseks on küsitav, mida sellise õigusega soovitakse tagada. Krediidiandja seisukohast on võlgnevus tekkinud ning seadusjärgne ülesütlemine on toimunud. Isegi kui krediidiandjad suudaksid sellist kaasnevat riski hinnata ja hallata, siis sellise ettepanekuga sunnitakse sisuliselt probleemsed krediidisajaad uuesti krediidiandja portfelli tagasi.

16. *Viivis ja muud tasud.*

- a) *Kas Teie hinnangul tuleks sätestada tarbijakrediidilepingu erakorralise ülesütlemise eeldusena lisaks tarbija makseviivitusega seonduvale ka konkreetne summaline lävend, nagu on pakutud krediidituru uuringus (ettepanek nr 20)? Kui jah, siis milline võiks olla vastav summaline lävend? Kas lisaks summalisele lävendile, tuleks selliselt juhul endiselt kohaldada masketega viivituste arvu?*

- b) *Kas ja millisel viisil peaksite vajalikuks kehtiva regulatsiooni muutmist seoses tarbijalt nõutavate tasudega?*

- c) *Kas peate vajalikuks kehtiva viiviseregulatsiooni muutmist? Kas toetaksite krediidituru uuringus tehtud ettepanekut alandada tarbijakrediidi lepingust tulenevat viivisemäära 5 %-le (+ baasintressimäär)?*

MKM ja TTJA edastasid Rahandusministeeriumile 21.05.2024 järgneva ühise arvamuse küsimusele, kas tasuks tarbijakrediidilepingu viivismäära ülempiiri muuta, mille juurde jääme ka praegu.

„Me ei pea põhjendatuks sätestada tarbijakrediidilepingutele teiste tarbijalepingutega võrreldes erinevat viivisepiiri. Kuigi see oleks iseeneses tarbijate vaatest positiivne (ka TTJA leiab, et tarbijate vaatest tuleks seda toetada), leiame siiski, et tuleks juhinduda senisest lähenemisest, et Eestis kehtib ühetaoline viiviseregulatsioon kõikvõimalike võlasuhte puhul.

Maksimaalseks piiriks tarbijatega on Riigikohus leidnud kolmekordse seadusjärgse

viivisemäära (3-2-1-25-16, p 13)⁶ ning VÕS § 113 viimases seletuskirjas⁷ tuuakse välja, et Eestis eelistatakse järgida viivisregulatsiooni ühetaolisuse põhimõtet ehk see kohaldub ühetaoliselt kõikvõimalikele võlgnikele ning kõikvõimalikele võlasuhetele. Me ei näe hetkel põhjust, miks peaks tarbijakrediiti siin teisiti käsitama.“

TTJA on 12.07.2024 vastuses MKM-ile seoses krediidiinkassode ja -ostjate seaduse eelnõu kolmanda versiooniga ja kus oli küsimuseks VÕS § 415 lõike 1 muutmine, mille kohaselt võib tarbijalt võlgnetavate maksete tasumisega viivitamise korral nõuda viivist, mis ei või ühelgi juhul olla kõrgem kui nimetatud seaduse § 406² lõikes 1 sätestatud krediidi kulukuse määra ülempiir, mis oli kehtiv tarbijakrediidilepingu sõlmimise hetkel, toonud välja järgmist.

„TTJA nõustub, et viivisemäära suurust tarbijakrediidilepingutes tuleb mõistlikult piirata pidades muuhulgas silmas tarbijate huve. Seejuures ei tohiks viivitusintressi maksimaalse määra reguleerimine ebamõistlikult koormata makseraskustes olevaid tarbijaid ega seada neile uusi üle jõu käivaid koormisi. Viivisemäära ülempiiri sidumine KKM-i ülempiiriga (12.07.2024 a seisuga 52,08%) võib tähendada tarbijatele senisest kõrgemaid kõrvalkulusid ning ülemääraseid võlgnevusi. Arvestades, et keskmised tarbimislaenu intressimäärad on Eestis juba väga kõrged, siis tundub ebamõistlik koormata tarbijaid senisest kõrgema kõrvalkulude piiri seadmisega.

TTJA on seisukohal, et viivisemäära nõ absoluutmäära seadmine vajab täiendavat analüüsi ja arutelu. Muuhulgas vajab täpsustamist või selgitamist viivisemäära muudatuste mõju Riigikohtu lahendile nr 3-2-1-25-16, milles tsiviilkolleegium hindas VÕS § 42 lg 3 p 5 ja § 42 lg 1 järgi tühiseks sellise tarbijaga sõlmitud viivisekokkulepe, kus kokkulepitud viivisemäär ületas kolmekordset seadusjärgset viivisemäära. Kaaluda võiks „seadusjärgse viivise“ ja „lepingujärgse viivise“ selgemat eristamist, vajadusel nende mõistete sisustamist, kuid seda eraldi eelnõus, kuivõrd antud muudatused ei haaku TTJA hinnangul käesoleva eelnõu eesmärkidega.“

TTJA leiab, et viivisregulatsiooni ühetaolisuse põhimõtte juurde tasuks jääda ning ei nähtu olulist põhjust sellest loobuda.

- d) Kas Teie hinnangul tuleks välistada krediidiandja õigus nõuda tarbijakrediidilepingute puhul viivitamisest tingitud kahju hüvitamist nagu on pakutud krediidituru uuringus (VÕS § 415 lg 1 lause 2, VÕS § 113 lõige 5)?

Krediidituru uuringus on selline välistus sisse toodud vaid sellisel juhul, kui samaaegselt rakendatakse diferentseeritud viivisemäära (lk 142). Täielikult kahju hüvitamisest loobumine ei ole krediidituru uuringus piisavalt põhjendatud. Kuigi tegemist oleks tarbija positsiooni tugevdamisega, ei näi täielik loobumine proportsionaalne meede ning selle rakendamisel võivad krediidiandjad asuda kohaldama teistsuguseid ja rangemaid tagamise meetodeid ehk tagatiseta väikelaenu pakkumine võib oluliselt väheneda.

- e) Kas toetate krediidituru uuringus tehtud ettepanekut laiendada selgelt ka täitemenethusele (vt TMS § 56 lg 2) põhimõtet, et tarbija tasutud või temalt sisse nõutud summad lähevad esmalt krediidi põhiosa ja alles siis intressnõuete (sh viivisenõuete) katteks (VÕS § 415 lg 2) või tasuks Teie hinnangul kehtestada see põhimõte üldiselt võlgniku kaitseks (vt ka VÕS § 88 lg-d 8, 9)?

Üldiselt võlgniku kaitseks seda põhimõtet laiendada ei tasuks, kuna siinkohal tasub nõustuda Võlaõigusseaduse kommentaaridega⁸, mille kohaselt VÕS § 113 lg 6 tasakaalustamisfunktsiooni täidab VÕS § 88 lg-d 8-9.

TTJA hinnangul võiks kaaluda TMS § 56 lg 2 muutmist nii, et tarbija tasutud või temalt sisse nõutud summad läheksid esmalt krediidi põhiosa ning alles seejärel intressi- ja viivisnõuete katteks.

⁶ <https://www.riigikohus.ee/et/lahendid?asjaNr=3-2-1-25-16>

⁷ <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/23f3b66a-25d9-4de0-91f1-f1927a4781ec>

⁸ Varul P et al, Võlaõigusseadus II, § 415 p 3.2.1, 2019

⁹ Varul P et al, Võlaõigusseadus I, § 88 p 4.5, 2016

Küll aga tasuks läbi viia põhjalik analüüs TMS osas, kuna sellise mõju ulatus võib olla suurem kui ainult tarbijakrediit.

17. Mittekrediidasutustele ja mittemakseasutustele tegevusloa andmine, nende registreerimine ja järelevalve (art 37).
- a) Kas peate asjakohaseks eelkõige KAVS § 2 lõigetes 5, 6, 8, 9 ja 11 sätestatud kohaldumisala muutmist/kitsendamist?
 - b) Kas peate vajalikuks KAVSi muuta/täpsustada nii, et oleks üheselt selgem, et krediidiandja/vahendaja loakohustus kohaldub ka nn sotsiaalmeedia või muude vastavate kanalite vahendusel laenu andvatele eraisikutele (nt täpsustades läbi KAVS § 5 krediidiandja tegevuse sisu)?
- Kuna tegemist on Finantsinspektsiooni järelevalve alla kuuluva seaduse ja subjektiga, ei ole TTJA-l siinkohal täiendavaid ettepanekuid ega kommentaare.

18. Pädevad asutused (art 41). Kas leiate, et seadusega tuleks täpsustada, kas ja mis tingimusel võiks Finantsinspektsioon või Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Amet sekkuda nõ krediitoodete kujundamisse?

TTJA on käesolevas dokumendis eelnevalt puudutanud erinevate uudsete krediitoodetega seotud küsimusi (vt. küsimus nr. 2 ja 3). Meie hinnangul on läbipaistev krediitoodete ning selle kohta selge teabe andmine oluline etapp tulevikus vaidluste ärahoidmiseks. Sooviksime kindlasti olla kujundamise etappi kaasatud. Ka hetkel soovitame ettevõtjatel TTJA-ga aegsasti konsulteerida enne uute toodete turule toomist. Finantsteenuse reklaami osas kasutatakse seda võimalust tihti, finantsteenuste osas mõnevõrra harvem.

Rõhutame, et kui plaanitakse rakendada artiklis 41 toodud turult kõrvaldamise õiguse andmist, mida me toetame, siis tasuks eelistada ühe asutuse määramist, et välistada topeltpädevusi ning topeltmenetlemise põhimõtte rikkumist tulevikus.

II Täiendavad ettepanekud

2. Kaaluda igapäevase tarbimisega seotud krediitoodete Interneti (eelkõige sotsiaalmeedia) vahendusel toimuva reklaami puhul täiendavate nõuete sätestamist (nt kohustust hoiatada tarbijat selgelt krediitootte tarbimisega kaasneda võivatest negatiivsetest tagajärgedest). Lisaks kaaluda, kas ka otsepostitustega (nt, kui ettevõtja suunab info kindlale isikule või kindlale arvule isikutele või kui tegemist on tellitud teabega) edastava info nõudeid tuleks täiendavalt reguleerida (ettepanek nr 9). Nt, kas on vajalik lisada võimalusi selleks, et tarbija saaks otsepostitustest lihtsamini loobuda? Või milliseid muid reegleid oleks otsepostituste osas tarvis?

TTJA hinnangul oleks enne tarbijakrediidi reklaami regulatsiooni muutmist otstarbekas analüüsida reklaami mõju tarbija käitumisele finantskohustuste võtmisel, sh analüüsida, kas mõju erineb reklaamikanalite lõikes. Piirangud tarbijakrediidi reklaami kuvamisele raadio- ja teleprogrammides on kehtinud juba kaheksa aastat – oleks igati mõistlik hinnata, kas piirangud neile kanalitele on ennast õigustanud, samuti seda, kas tänases internetiühiskonnas vajaks muutmist piiratud kanalite loetelu.

Artikkel 8 lg 1 hoiatuse osas teeme ettepaneku kasutada väljendit: „Hoiatus. Iga laen on finantskohustus. Veendu enne võtmist, et oled võimeline laenu tasuma. Vajadusel konsulteeeri finantsnõustajaga“ või väljendit: „Hoiatus! Laenuvõtmine on rahaline kohustus. Veendu, et oled võimeline laenu tasuma. Vajadusel konsulteeeri finantsnõustajaga.“

13. Kohtumenetluses piirata tagaseljaotsuste tegemise lubatavust tarbijakrediidiasjades, vähemasti kui krediidiandja ei ole esitanud selgeid andmeid/kinnitusi kõigi tarbija kaitseks mõeldud võlaõigusseaduse (VÕS) sätete järgimise kohta (ettepanek nr 25).

Vahur-Peeter Liin on Juridica artiklis „Tarbijakrediit vs. tsiviilkohtumenetlus: aeg viia vastutustundliku laenamise põhimõtte järgimise kontroll Euroopa Liidu õigusega kooskõlla“ toonud välja, et praktikas u 90% tarbijakrediidi asjadest lahendatakse

hagimenetluses tagaseljaotsusega¹⁰. Tarbijad ei oska ennast üldjuhul kaitsta ega ka vastuväidet esitada, seega on muutus õiguskorras oluline. Kui kostja hagile vastuväiteid ei esita, siis eeldab kohus, et ta on hagi väidetuga nõus.

Samuti on ta toonud välja järgmise: „Euroopa Kohus [leidis] kohtuasjas Kancelaria Medius SA, et Euroopa Liidu õigusega on vastuolus regulatsioon, mille kohaselt tagaseljaotsuse tegemisel ei saa kohus võtta menetlust korraldavaid meetmeid, mis on vajalikud, et hinnata omal algatusel, kas on järgitud tarbija kaitseks kehtestatud sätteid. Kohtuasjas Profi Credit Polska S. A. oli Euroopa Kohus seisukohal, et kohtu omal algatusel tegutsemine, sh avaldajalt tõendite nõudmine, ei ole vastuolus võistlevuse põhimõttega, sest tegemist on nõude aluseks olevate asjaolude tõendamisega. Seejuures leidis Euroopa Kohus samas asjas, et kohtul on kohustus kontrollida omal algatusel tarbijakrediidi sätete järgimist ka juhul, kui hagi esitatakse vekslil alusel, mis on antud tarbijakrediidisuhte raames.“

Eeltoodust tulenevalt TTJA pooldab tagaseljaotsuste tegemise lubatavuse piiramist tarbijakrediidiasjades. Kodifitseerimise korral tõenäoliselt väheneks ka sellekohaste rikkumiste arv, mis oleks küll kohtu jaoks rohkem ressursi nõudev, aga tagaks suurema tarbijate, kui tihti nõrgema osapoole, õiguste kaitse menetluse käigus.

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)
Kristi Talving
peadirektor

Dain Maano Muru
6201 733 Dain.Muru@ttja.ee

¹⁰ https://juridica.ee/article_full.php?uri=2023_3_tarbijakrediit_i_vs_i_tsiviilkohtumenetlus_aeg_viia_-_vastutustundliku_laenamise_p_him_tte_j_rg